

Kerkenvisie

Gemeente Ouder-Amstel

Kerken in perspectief

Met medewerking van de Kerkgemeenschappen
in Ouderkerk aan de Amstel en Duivendrecht

In opdracht van de Gemeente
Ouder-Amstel opgesteld door

Kerk&co.

september 2020

Voorwoord / Introductie

De kerkgebouwen in onze gemeente zijn beeldbepalend en daarmee een belangrijke drager van de historische en monumentale uitstraling van onze dorpen. Het rijk (rijksdienst voor Cultureel Erfgoed) stelde begin dit jaar een subsidiemogelijkheid open om de toekomst van de kerkgebouwen te inventariseren. De gemeente heeft met alle kerkgemeenschappen in onze gemeente een goed contact, we kennen hun vraagstukken als het gaat om het beheer van hun gebouwen.

Toch maken we dankbaar gebruik van de subsidie om een professionele inventarisatie te maken van de toekomst van de monumentale kerkgebouwen.

Zo weten we met welke ruimtelijke vraagstukken we rekening moeten houden als een kerkgemeenschap zou besluiten om het gebouw niet meer religieus te gaan gebruiken.

We willen goed kunnen anticiperen op deze vragen om in de toekomst ervoor te kunnen zorgen dat we deze monumenten kunnen behouden voor onze samenleving.

Samen met Kerk&Co, en in goed overleg met de kerkbestuurders is deze visie opgesteld. Het zal een waardevolle leidraad zijn om samen met de kerkgemeenschappen, het overleg te blijven voeren voor het behoud en wellicht andere bestemming van de kerken in onze gemeente.

Veel dank aan de kerkbestuurders die tijd hebben vrijgemaakt om met Kerk&Co van gedachten te wisselen over de toekomst van hun prachtige gebouwen.

Marian van der Weele

Wethouder Cultureel Erfgoed

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Aanleiding	5
Kerkenvisie	5
Het proces	5
Breder gemeente (beleids)perspectief	5
Kerkgebouwen vanuit erfgoed perspectief: Kerk in Beeld	8
- Amstelkerk, Ouderkerk aan de Amstel	8
- St. Urbanuskerk, Ouderkerk aan de Amstel	10
- De Kleine Kerk, Duivendrecht	13
- Sint Urbanuskerk, Duivendrecht	15
- Christelijke Gereformeerde Kerk, Ouderkerk aan de Amstel	18
Kerkgebouwen vanuit bewonersperspectief	22
Kerkgemeenschappen; ontwikkelingen en visies in perspectief	22
Ruimtelijke consequenties van veranderend gebruik van kerkgebouwen	26
Visie Ouder-Amstel op perspectieven en ontwikkelingen in het (religieus) erfgoed	26
Vervolg	27
Bijlage 1: Kerkgebouwen & Kerkgemeenschappen in Ouder-Amstel	28
Colofon	29

Samenvatting

Kerken en kerkelijk vastgoed hebben een beeldbepalende rol in onze gemeente. In deze Kerkenvisie zijn de bijzondere waarden van de vijf kerkgebouwen in Ouder-Amstel beschreven. De Sint Urbanuskerk en De Kleine Kerk in Duivendrecht en de Amstelkerk, de St. Urbanuskerk en de Elimkerk in Ouderkerk aan de Amstel zijn alle vijf in beeld gebracht én vergeleken met vijf soortgelijke kerkgebouwen in Nederland. Soortgelijk in hun bouwperiode, denominatie, architect en/of stilistiek.

Het kerkelijk erfgoed kent naast het religieus gebruik een breder maatschappelijk, sociaal en cultureel gebruik. Al dat gebruik is in ontwikkeling net als de kerkelijke gemeenschappen zelf. De ontwikkeling van

de geloofsgemeenschappen en het breder gebruik van het kerkelijk vastgoed is in de visie beschreven en met de gemeenschappen in meerjarenperspectief geplaatst. Daaruit komt het beeld naar voren, dat de kerkelijke gemeenschappen zichtbaar en aanwezig willen zijn in hun omgeving, dat het religieus gebruik op een aantal plekken afneemt en dat nieuwe ontwikkelingen bij De Kleine Kerk in Duivendrecht en de St. Urbanuskerk (parochietuin) in Ouderkerk aan de Amstel op kortere termijn voorzien wordt. Het laat gelijktijdig zien dat het huidig erfgoedbeleid actueel en goed bruikbaar is, om in goede samenspraak tussen gemeente en kerkelijke gemeenschappen -en in overleg met bewoners en andere belanghebbenden- naar mogelijkheden te zoeken om (monumentale)panden goed te kunnen blijven gebruiken, nu en in de toekomst.

Aanleiding

Kerken en kerkelijk vastgoed hebben een beeldbepalende rol in dorpen, buurten, wijken en steden. Ondanks dat actieve kerkdeelnames en lidmaatschappen op veel plaatsen een dalende trend vertonen, wordt aan het religieus erfgoed - het kerkelijk vastgoed en hun functie - veel waarde gehecht. Waardes van emotionele, religieuze, cultuur-historische en sociale aard. Ook door niet-kerkelijke belanghebbenden. Om die reden heeft de rijksoverheid een programma in het leven geroepen om gemeenten aan te moedigen een Kerkenvisie op te stellen, om zo expliciet opvattingen te hebben over het kerkelijk vastgoed, betrokkenen daarover te spreken en er een visie op te hebben.

Kerkenvisie

Het College van Burgemeester en Wethouders van Ouder-Amstel zag in de stimulans vanuit het Rijk een mogelijkheid gelegen, om het goede contact dat er al is met de kerkbesturen verder uit te diepen en met hen te kijken naar de toekomst van het kerkelijk vastgoed, ook vanuit de perspectieven van maatschappelijke ontwikkelingen en ontwikkelingen binnen de kerken zelf. Een Kerkenvisie is vormvrij, dat betekent dat er geen richtlijnen voor zijn opgesteld. Deze visie is breder opgezet, dan de rijksdienst (RCE) een Kerkenvisie omschrijft: "een strategische visie op de toekomst van kerkgebouwen". Bij het opstellen van deze visie is de blik verbreed naar de toekomst van *kerkgemeenschappen* binnen Ouder-Amstel – ook met die gemeenschappen die niet een kerkgebouw in gebruik hebben. Vanuit die ruimere blik wordt naast de erfgoedwaarde van de kerkgebouwen vooruit gekeken naar het verwacht toekomstig gebruik en zijn waar mogelijk van toepassing met de kerkeigenaren ook ideeën of plannen voor aanvullend of ander gebruik verkend en benoemd.

Het proces

De gesprekken met de kerkelijke gemeenschappen zijn door de wethouder persoonlijk geïntroduceerd bij de vertegenwoordigers van de kerkbesturen, die

open en constructief hebben bijgedragen aan deze Kerkenvisie. De open vervolggesprekken hebben een goed gezamenlijk zicht gegeven op de te voorziene kerkelijke ontwikkelingen, de mogelijk te verwachten veranderingen in het gebruik van de kerkgebouwen en de eventuele ruimtelijke impact daarvan. Gesteld kan worden dat met het opstellen van deze Kerkenvisie de banden tussen geloofsgemeenschappen en burgerlijke gemeente verder zijn versterkt. Met de Werkgroep Cultureel-Erfgoed is begin juli van gedachten gewisseld over de eerste uitkomsten van de gesprekken met de kerk-/geloofsgemeenschappen. De Werkgroep is enthousiast over de tussenstand die gepresenteerd werd en zag betrokken uit naar de verdere uitwerking. Gelet op de recente beleidsnota's die de gemeente Ouder-Amstel heeft opgesteld – waaronder de Erfgoedvisie – worden met deze Kerkenvisie geen beleidsmatige wijzigingen in het erfgoed beleid aangebracht en is over het visiedeel geen aanvullend gesprek met bewoners gevoerd. Over de uitwerking van de visie, zal bewonersoverleg plaatsvinden aan de hand van plannen en ontwerpen die naar verwachting volgen voor de Kleine Kerk en d' Oude School in Duivendrecht. De visie op de Parochietuin St. Urbanuskerk Ouderkerk aan de Amstel zal separaat aan de gemeenteraad worden voorgelegd.

Breder gemeentelijk (beleids)perspectief

De Gemeente Ouder-Amstel is een gemeente met 13.497 inwoners (per 1 januari 2018). Zoals verwoord in de 'Visie Ouder-Amstel 2030' voorzien de landelijke Planbureaus in hun toekomstverkenning voor Ouder-Amstel een toename van bewoners met 31,5 % in de komende 15 jaar. De grotere Amstelcorridor, waar de gemeente Ouder-Amstel onderdeel van is, bouwt de komende jaren flink uit, zoals met de nieuw te realiseren woningen in De Nieuwe Kern en Amsterdam Business Park Zuid. Het aantal bewoners in deze corridor zal bijna verdubbelen naar 162.000 bewoners. In de 'Visie Recreatie en toerisme 2035' wordt uitgegaan dat dit betekent dat er in 2030 circa 74.000 inwoners extra wonen in het gebied in/rondom gemeente Ouder-Amstel.

De gemeente Ouder-Amstel beschrijft in haar [Visie 2030](#) (2019) de ambities voor de toekomst van Ouder-Amstel. Samengevat in drie kernwoorden: verbindend, uniek en divers. Centrale ambities daarin zijn om de verbinding tussen inwoners en tussen leefgebieden te stimuleren en de verbinding met de regio vast te houden en te intensiveren waar dit van toegevoegde waarde is. Daarnaast wil de gemeente de eigen, unieke kenmerken en karakters van de diverse leefgebieden benutten door deze kenmerken en eigenheid in te zetten waar mogelijk.

In de [Visie recreatie en toerisme Ouder-Amstel 2035](#) (2020) wordt vanuit identiteit en kracht van de gemeente het toeristisch-recreatief vraag en aanbod in beeld gebracht voor 4 onderscheiden deelgebieden: Ouderkerk aan de Amstel, De Ronde Hoep, Amstel/Amstelscheg en Duivendrecht & De Nieuwe Kern/Amstel BusinessPark-Zuid (DNK/ABPZ) wordt vervolgens per deelgebied een toekomstvisie geschetst.

- DNK/ABPZ: Woonkern en een nieuw ontwikkeld gebied met o.a. grootschalige (zakelijke) toeristische mogelijkheden
- Amstel/Amstelscheg: De groenblauwe verbinder van de gemeente; beleven van gebied en geschiedenis
- Ouderkerk aan de Amstel: Kleinschalige toeristische kern met erfgoed; proeven van cultuurhistorie en genieten van gezellig en boeiend centrum
- De Ronde Hoep: De oase van rust.

De visie heeft een aantal opgaven en potenties geformuleerd, waaronder “in stand houden cultureel erfgoed en de bekendheid hiervan vergroten in de deelgebieden Ouderkerk aan de Amstel, deels Duivendrecht.”

Diversiteit in beleving, die aansluit op het brede palet aan verblijfsomgevingen met bijbehorende kwaliteiten is het uitgangspunt in de [Visie Hotels en leisure Ouder-Amstel](#) (2019). Door het creëren van een bestemming, waar mensen met een mix aan motieven samenkomen: wonen, werken, verblijven en recreëren is er voor zowel inwoners, werkenden als bezoekers een compleet aanbod te vinden. Er is ruimte voor toevoe-

ging van hotelkamers en één of twee zeer hoogwaardige restaurants in geïntegreerde concepten.

Specifiek over het erfgoed staat opgemerkt, dat “in Duivendrecht kan gedacht worden aan de mogelijke herbestemming van erfgoed aan de Rijkstraatweg, zoals de oude school en de kleine kerk.”

In de [Beleidsnotitie Duurzaamheid Ouder-Amstel](#) (2017) staan twee hoofdpijlers centraal: Energie en Circulariteit. De opgave is om nieuwbouw energie-neutraal te realiseren en gebouwen zo te ontwerpen dat ze gemakkelijk nieuwe functies kunnen vervullen en zo (gedurende de totale levensloop van de gebouwen) meervoudig gebruikt kunnen worden.

Hoogwaardige woonkwaliteit in een groene omgeving. Daarop ligt het accent in de [Woonvisie Ouder-Amstel “Klaar voor de Toekomst”](#) (2016). Het realiseren van een voldoende, kwalitatief goed, levensloopbestendig en gedifferentieerd aanbod om passend en duurzaam te wonen in de gemeente is de ambitie, met ruimte voor jongeren/(koop)starters en langer zelfstandig wonen voor senioren.

In de [Erfgoedvisie “Het Erfgoed van Ouder-Amstel”](#) (2016) legt de gemeente Ouder-Amstel vast veel waarde te hechten aan cultureel erfgoed, omdat het bijdraagt aan een goed vestigingsklimaat en een aangename leefomgeving. Erfgoed geeft een impuls aan toerisme en aan de lokale economie in het algemeen. “Onze geschiedenis vormt de drager van onze identiteit, erfgoed speelt in de samenleving een belangrijke, bindende rol. De identiteit van Ouder-Amstel wordt in hoge mate bepaald door de typerende landschappen en dorpskernen.” Gekeken vanuit de geschiedenis en de ruimtelijke kenmerken is in de visie het gemeentelijk grondgebied onderverdeeld in bekende vier delen met elk een eigen gebiedskarakteristiek: de Amstelscheg, Duivendrecht, Ouderkerk aan de Amstel en De Ronde Hoep. Vervolgens is de geschiedenis van de gemeente in kaart gebracht. Daarmee zijn de gebiedskarakteristieken herkend, begrepen en gewaardeerd. Deze vormden het uitgangspunt voor het erfgoedbeleid.

Ten aanzien van monumenten wordt in de Erfgoedvisie opgemerkt dat de status 'gemeentelijk monument' meer bescherming van monumentale waarden biedt dan de aanduiding 'karakteristiek pand' in het bestemmingsplan. Gelijktijdig is de gemeente Ouder-Amstel met het aanwijzen van gemeentelijke monumenten niet voornemens om de huidige of historische situatie van een pand te bevriezen. Binnen het erfgoedbeleid is er ruime aandacht voor de mogelijkheden om monumentale panden goed te kunnen blijven gebruiken, nu en in de toekomst. Het belang van erfgoed juridisch is geborgd via de Erfgoedverordening Ouder-Amstel. Bij bouwplannen voor rijksmonumenten en binnen het beschermd dorpsgezicht brengt de Erfgoedcommissie advies uit aan het college van burgemeester en wethouders. De erfgoedverordening is gebaseerd op de modelverordening van de Vereniging Nederlandse Gemeenten en zal aangepast moeten worden aan de Omgevingswet.

Beleid specifiek voor de kern Ouderkerk aan de Amstel

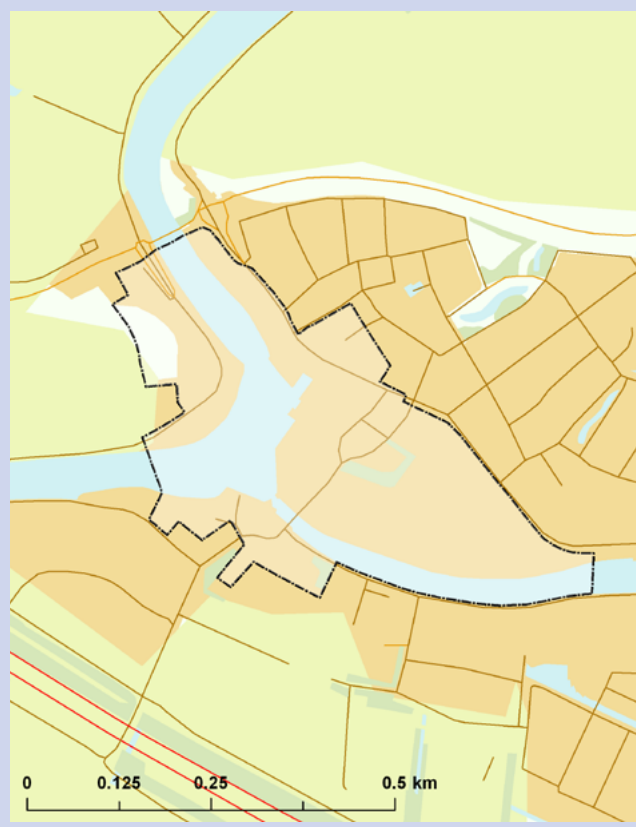
Behoud én verlevendigen staan centraal in het [Ambitiedocument Centrumplan Ouderkerk aan de Amstel](#) (2019). Ouderkerk aan de Amstel is een gezellig, saamhorig, authentiek en karaktervol dorp, wil de monumentale historische kern koesteren en het centrum verlevendigen om zo de kern voor de toekomst te behouden. Het dorp verlevendigen is vervat in de ambities om het centrum te versterken als ontmoetingsfunctie en van betekenis voor iedereen (ontwikkeling kleinschalige horeca past daarbij). Om meer ruimte om te verblijven te creëren en om het besef en de beleving van het historisch karakter en de waarde van het beschermd dorpsgezicht, de Portugees-Israëlitische begraafplaats, de Nederlands Hervormde Kerk, de Urbanuskerk en het Museum Amstelland te laten groeien. Gemoedelijk en kleinschalig en mee-gaand met de tijd zijn de bijpassende begrippen.

Over de toekomst van de oude Pastorie was men het in dit proces nog niet geheel eens geworden. "De genoemde mogelijkheden gaan van het toevoegen van een hotel-restaurant met terrasvoorziening tot theetuin tot diverse maatschappelijke functies.

Buiten de huidige plangrens, maar vaak benoemd, is het stimuleren van de ontwikkeling van het Gezelenhuis, bijvoorbeeld als 'huis van Ouderkerk, voor theater, filmavonden, feest, tentoonstellingen."

De Detailhandelsstructuurvisie Ouderkerk aan de Amstel (2019) laat zien dat voor vrijwel alle onderzochte functies -kantoor, winkel, horeca en zorgfuncties- sprake is van (enige) uitbreidingsruimte; het grootst voor de supermarktbranche in Ouderkerk aan de Amstel. Ook andere initiatieven worden niet uitgesloten, hoewel het advies is terughoudend om te gaan met het toevoegen van niet-dagelijks winkel-aanbod, vanwege hoge koopkrachtafvloeiing richting Amsterdam en Amstelveen en in toenemende mate richting het internet.

Gezicht Ouderkerk aan de Amstel is een van rijkswege beschermd dorpsgezicht in Ouderkerk aan de Amstel. Het gebied werd op 26 oktober 1990 definitief aangewezen. Het beschermd gezicht beslaat een oppervlakte van 18,2 hectare.

Hervormde Nieuwe Kerk (PKN) - Amstelkerk

Adres: Kerkstraat 11 Ouderkerk aan de Amstel
 Jaar ingebruikname: 1775 | Architect: J.E. de Witte (1738-1809) | Monumentenstatus: rijksmonument; het kerkgebouw maakt deel uit van het beschermd dorpsgezicht

Omschrijving: kruisvormig kerkgebouw, schilderachtig gesitueerd aan de oostzijde van de Amstel, op de plattegrond van een Grieks kruis. De bouwstijl is classicistisch.

De huidige Amstelkerk vervangt overigens een 13e-eeuwse kerk en is het vierde kerkgebouw op deze locatie in Ouderkerk aan de Amstel. In de tweede helft van de 18e eeuw is besloten de gotische kerk die er toen vervallen bijstond te vervangen door de huidige kerk, die in 1775 gereed kwam naar een ontwerp van de Amsterdamse stadsarchitect Jacob Eduard de Witte.

De bakstenen gevels bevatten op de hoeken witgepleisterde pilasters. Bovenaan de gevels, rondom het kerkgebouw, bevindt zich een forse kroonlijst. De vier kruisarmen zijn elk bedekt met dubbele zadeldaken, belegd met zwartgrijze pannen. Op het snijpunt van de kruisarmen staat een vierkant, met lood bekleed vieringorentje, voorzien van een klok

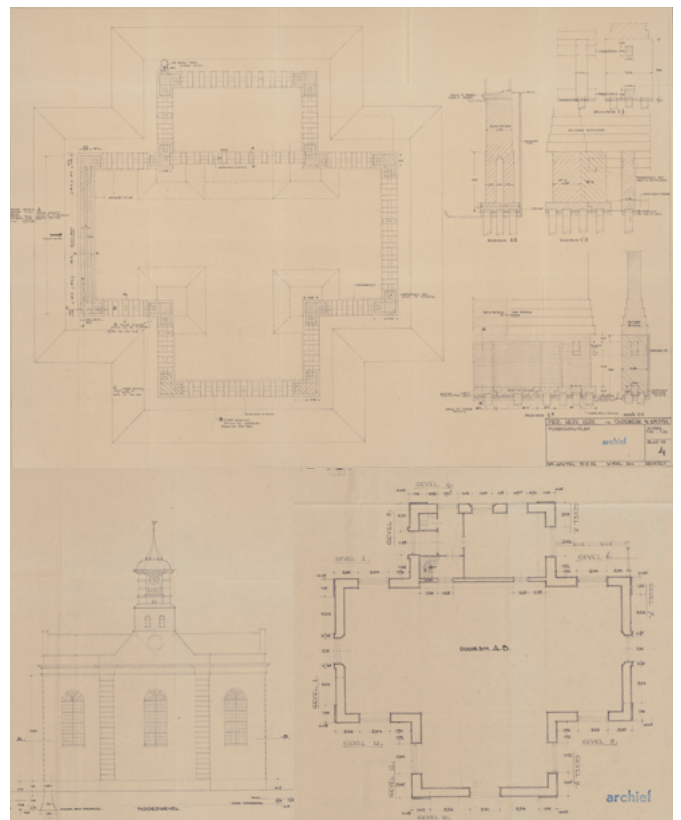
en uurwerk. De uiteinden van de gevels bevatten afgesneden geveltopen met ronde openingen. Het daglicht valt naar binnen via grote rondboogvensters aan de noord-, oost-, en zuidzijde. De kruisarm aan de westzijde is voorzien van de consistorie en daarboven van de ruimte voor het orgel.

Het witgepleisterde interieur oogt licht en bevat classicistische elementen. Het meubilair, waaronder de preekstoel, dateert uit de achttiende eeuw. Het orgel bevindt zich aan de westzijde in een gesloten wand boven de preekstoel. Het is gebouwd in 1865 door de firma Flaes en Brünjes te Amsterdam. De ruimte is overdekt door blauw geschilderde houten tongewelven.

De Amstelkerk, Ouderkerk aan de Amstel vergeleken met kerken van dezelfde bouwperiode, denominatie, architect en/of dezelfde stijl.

- Woubrugge, **Dorpskerk (PKN)** (1653; P. Post).
Adres: Comriekade 7 | Rijksmonument
Evenals de Amstelkerk is hier sprake van een centraliserende kruiskerk met middentorentje. Opvallend is dat hier de gevels veelhoekig zijn afgesloten en de vensters een "gotisch" aandoende tracering hebben.
- Groningen, **Nieuwe of Noorderkerk (PKN)** (1665; C. Roelofsz).
Adres: Nieuwe Kerkhof 1 | Rijksmonument
Evenals de Amstelkerk is dit een centraalbouw met vieringtorentje in de vorm van een Grieks kruis. Vergelijkbaar is ook de houten overwelfing binnen. Geïnspireerd op de Noorderkerk in Amsterdam van Hendrick de Keyser.
- Amsterdam, **Noorderkerk (PKN)** (1624; H. de Keyser).
Adres: Noordermarkt 48 | Rijksmonument
Ook dit is een centraalbouw in de vorm van een Grieks kruis met een vieringtorentje. Voorbeeld van Hollandse renaissance.
- Harlingen, **Grote Kerk (PKN)** (1775; W. Douwes).
Adres: Kerkpad 3 | Rijksmonument
Deze 18e-eeuwse kerk leunt tegen de romaanse toren van de vorige kerk. Grieks kruis. Interieur met houten tongewelven. Evenals de Amstelkerk staan kansel en orgel hier tegen de achterwand.

- Koog aan de Zaan, **Kogerkerk (PKN)** (1685; J. Reijersz).
Adres: Kerkstraat 14 | Rijksmonument
Centraalbouw met middentorentje, evenals de Amstelkerk.

R.K. St. Urbanuskerk

Omschrijving: driebeukige neogotische kruisbasiliek, voorzien van een vijfzijdig gesloten apsis, uitspringend transept (dwarsschip) en toren links naast de voorgevel, op de noordwestelijke hoek. De kerk ligt schilderachtig en beeldbepalend vlakbij de monding van de Bullewijk in de Amstel. Op de kruising bevindt zich een achtzijdige dakruiter (vieringtorentje). De daken zijn met leien bedekt. De sobere bakstenen architectuur is kenmerkend voor het vroege oeuvre van Pierre Cuypers en geïnspireerd op de vroege Franse gotiek. Dat is onder meer te zien aan de grote roosvensters in de eindgevels van het transept (met daaronder vier lancetvensters) en in de westgevel. De apsis is voorzien van smalle lancetvensters. De vierkante toren bestaat uit vier geledingen. De bovenste geleding bevat aan alle vier zijden twee gekoppelde galmgaten, een wijzerplaat en daarboven wimbergen en een achtzijdige naaldspits. Het schip is drie traveeën diep en bevat in de lichtbeuk reeksen van gekoppelde spitsboog-

Adres: Achterdijk 1 Ouderkerk aan de Amstel | Jaar ingebruikname: 1867 | Architect: P.J.H. Cuypers (1827-1921)
Monumentenstatus: rijksmonument; het kerkgebouw maakt deel uit van het beschermd dorpsgezicht.

vensters, waarboven roosvensters, en gekoppelde spitsboogvensters in de zijbeuken, uitgezonderd de middelste travee waar zich een uitbouw voor de biechtstoelen bevindt. De westgevel bevat een hoofdportaal en trap, onder een spitsboogvormig archivolt met siermetselwerk en natuurstenen accenten op de hoeken. Aan de oostzijde van de kerk bevindt zich een monumentale pastorie die eveneens door Cuypers is ontworpen.

Het rijzige interieur is voorzien van schoonmetselwerk en overdekt door beschilderde houten tongewelven, die onderaan gedecoreerd zijn met banden van sjabloonwerk. Het schoonmetselwerk van de wanden is gedecoreerd met horizontale banden in gele baksteen. Het middenschip rust op zandstenen bundelpijlers met bladkapitelen. Het koor is rijk beschilderd en bevat een neogotisch hoofdaltaar, ontworpen door Cuypers. De gebrandschilderde ramen zijn door Frans Nicolas (apsis) en Heinrich Geuer (zijbeuken) gemaakt. De zijbeuken en apsis zijn overdekt met bakstenen kruisribgewelven, voorzien van gele gewelfvelden. Bezienswaardig zijn de in keramiektegels uitgevoerde kruiswegstaties naar ontwerp van Joseph Cuypers (1861-1949) uit 1901. Boven het westportaal bevindt zich een neogotisch orgel van de firma Vollebregt uit 1878. De waardering die bij aanwijzing tot rijksmonument werd meegegeven is: De kerk is van alge-

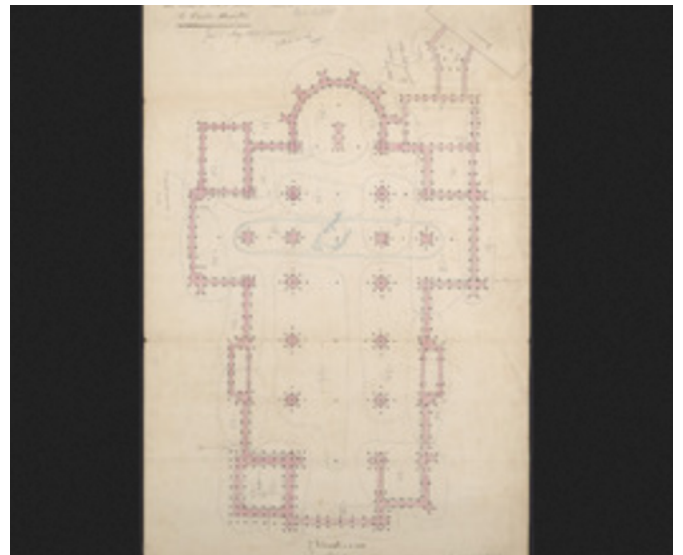
meen belang als historisch-functioneel hoofdonderdeel van het complex St. Urbanus met orgel en pastorie in Ouderkerk aan de Amstel. Daarnaast is de kerk uit architectuur- en cultuurhistorisch oogpunt van belang als gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een neo-gotische kerk uit het derde kwart van de 19de eeuw. Tevens is de kerk van belang als karakteristiek onderdeel in het vroege oeuvre van architect P.J.H. Cuypers.

R.K. St. Urbanus, Ouderkerk aan de Amstel vergeleken met kerken van dezelfde bouwperiode, denominatie, architect en/of dezelfde stijl.

- Blauwhuis, **r.k. St. Vitus** (1871; P.J.H. Cuypers).
Adres: Vitusdyk 27 | Rijksmonument
Grote en in het Friese landschap beeldbepalende neogotische kruisbasiliek met westtoren. Veel verwantschap met de St. Urbanuskerk, zoals te zien is aan de roosvensters, de bovenbouw van de toren en de decoratie van het interieur, ook door Cuypers ontworpen.
- Kloosterburen, **r.k. St. Willibrordus** (1868; P.J.H. Cuypers).
Adres: Hoofdstraat 28 | Rijksmonument
Neogotische pseudobasiliek met lager dwarschip en later aangebouwd koor (1903). Met name de bovenbouw van de toren toont overeenkomsten met de St. Urbanuskerk. Eveneens een neogotische inrichting van Cuypers.
- Dokkum, **r.k. St. Martinus** (1872; P.J.H. Cuypers).
Adres: Koningstraat 25 | Rijksmonument
Neogotische kruisbasiliek met toren naast het koor. Met de St. Urbanuskerk vergelijkbaar zijn de smalle lancetvensters, roosvensters en houten tongewelven.
- Alkmaar, **r.k. St. Laurentius** (1861; P.J.H. Cuypers).
Adres: Verdronkenoord 68 | Rijksmonument
Neogotische kruisbasiliek, waarvan de hoge toren niet is afgebouwd vanwege geldgebrek. Opvallende overeenkomsten met de St. Urbanuskerk in de roos- en lancetvensters, houten tongewelven en opzet van het

schip. Ook op de vroege Franse gotiek geïnspireerd. Interieur met neogotische aankleding van Cuypers.

- Eindhoven, **r.k. St. Catharina** (1867; P.J.H. Cuypers).
Adres: Catharinaplein 1 | Rijksmonument
Overeenkomst met de kerken van Cuypers in Alkmaar, Veghel en de St. Urbanuskerk is te zien aan diverse onderdelen: vensters, wandopbouw, schoonmetselwerk.
- Veghel, **r.k. St. Lambertus** (1862; P.J.H. Cuypers).
Adres: Deken van Miertstraat 2 | Rijksmonument
Ook hier is sprake van stilistische overeenkomst met de kerken van Cuypers in Eindhoven, Alkmaar en Ouderkerk aan de Amstel.

De Kleine Kerk (PKN)

Adres: Rijksweg 129 Duivendrecht | Jaar ingebruikname: 1924 | Architect: J.G. Landman | Monumentenstatus: gemeentelijk monument.

Omschrijving: rechthoekig bakstenen zaalkerkje van vier traveeën diep, gedekt door een zadeldak met rode pannen. Boven de voorgevel staat een kleine dakruiter met luiddklokje. De eindgevels bevatten rijzige bakstenen pilasters op de hoeken. In de voorgevel zit een kleine risaliet (vooruitspringend deel) met hoofdingang. Daarboven zit een ruitvormig venster. De zijgevels worden geaccentueerd door sobere steunberen, tandlijsten en grote rechthoekige vensters. Het interieur is gemoderniseerd in (vermoedelijk) de jaren '60. Het is overdekt door een blauw geschilderd houten tongewelf met een accolade-vormige doorsnede. De wanden zijn wit-

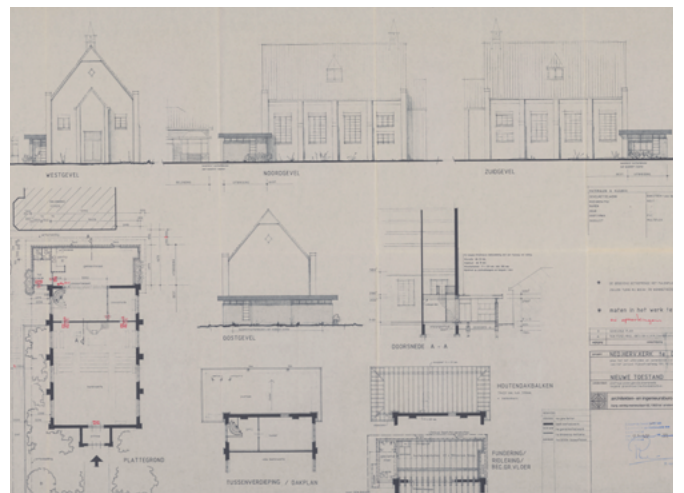
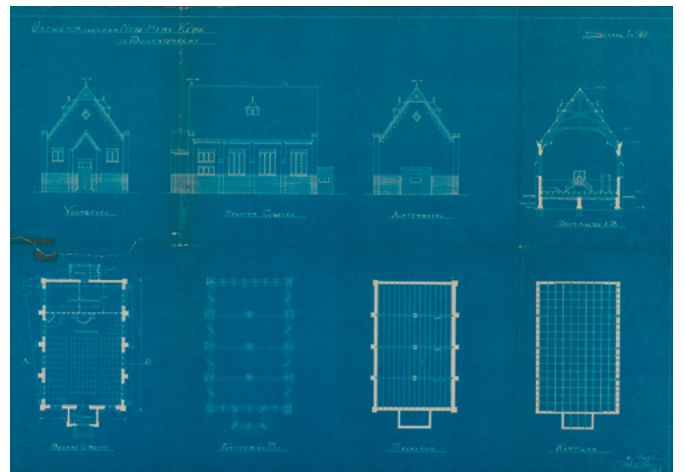
geschilderd. Het orgel van de firma Vierdag dateert uit 1962. Het stoelenplan is van recente datum.

In de aanwijzing tot gemeentelijk monument in 2018 staat als bijzondere waardering gegeven, dat "de architectuur van De Kleine Kerk is exemplarisch voor de Nederlandse bouwkunst van het Interbellum. En is ook een belangrijke schakel in het architectonische spectrum van Duivendrecht", aldus het onderliggend rapport voor aanwijzing tot gemeentelijk monument.

De Kleine Kerk Duivendrecht vergeleken met kerken van dezelfde bouwperiode, denominatie, architect en/of dezelfde stijl.

- Utdam, **Hervormde Kerk (PKN)** (1935).
Adres: Utdammer Dorpsstraat 43 | Gemeentelijk monument
Evenals De Kleine Kerk een klein rechthoekig zaalkerkje met dakruiter. Schilderachtig gesitueerd langs de dijk aan het Markermeer.
- Elim, **Hervormde Kerk (PKN)** (1917; J. Beijlevelt).
Adres: Dorpsstraat 23 | Rijksmonument
Rechthoekige zaalkerk met frontoren. De vormen van de vensters komen overeen met die van De Kleine Kerk. Rijksmonument.
- Slappeterp, **Hervormde Kerk (PKN)** (1926; H.H. Kramer).
Adres: Menamerdyk 3 | Rijksmonument
Verving een oudere kerk op deze terp. Rechthoekige vensters, expressionistische detaillering.
- Vinkeveen, **Hervormde Kerk (PKN)** (1931; B.W. Plooi).
Adres: Herenweg 201 | Rijksmonument
Kruiskerk met rechthoekige venstergroepen en frontoren.
- Emst, **De Hoeksteen (PKN)** (1932).
Adres: Vaassenseweg 1 | Gemeentelijk monument
Rechthoekige zaalkerk met frontoren en groepen rechthoekige vensters.

R.K. Sint Urbanuskerk

Omschrijving: de kerk is een éénbeukige kruiskerk met halfronde apsis en dubbeltorenfront, in overwegend neo-romaanse vormen. De eindgevels van het transept en de voorgevel hebben roosvensters, gevuld met natuurstenen traceringen. Het schip is drie traveeën diep. In de oostelijke travee bevindt zich aan beide zijden een apsisvormige uitbouw, ten behoeve van onder meer de doopkapel. Het schip heeft in de twee voorste traveeën gekoppelde rondboogvensters, waarboven een roosvenster. Onder invloed van de romaanse architectuur zijn de wanden geleed door lisenen en bevinden zich rondboogfriezen onder de daklijst. De zadeldaken en spitsen zijn met leien bedekt. Het front bevindt zich aan de oostzijde (Rijksstraatweg) en heeft een rondboogvormig portaal in een risaliet, roosvenster en twee vierkante, niet-identieke torens met elk vier geledingen,

Adres: Rijksstraatweg 232 Duivendrecht | Jaar ingebruikname: 1879 | Architect: Theo Asseler (1823-1879) | Monumentenstatus: gemeentelijk monument

wimbergen en achthoekige naaldspitsen. In de linker toren – op de zuidoosthoek – bevinden zich galmgaten en een uurwerk met wijzerplaten op ongelijke hoogte. Op de viering staat een kleine achthoekige dakruiter. Aan de zuidzijde van de kerk staat een forse pastorie uit dezelfde bouwperiode.

Het gepleisterde interieur is overdekt door houten tongewelven over schip en dwarschip en een houten kruisgewelf over de viering. Het tongewelf rust op met bladmotief versierde schenkels. De traveeën zijn geaccentueerd door middel van groepen kolonnetten met gebeeldhouwde consoles (kraagstenen). Tot het meubilair behoren een neoromaans hoofdaltaar uit de bouwtijd van de kerk en een eikenhouten preekstoel uit de achttiende eeuw, afkomstig uit de schuurkerk die hier stond. De gebrandschilderde koorbeglazing dateert eveneens uit de bouwtijd en de rondboogvensters in het schip dateren uit de twintigste eeuw. De onderste wandzone van het schip is in het interbellum gedecoreerd met gekleurde geglazuurde tegels. De roosvensters zijn

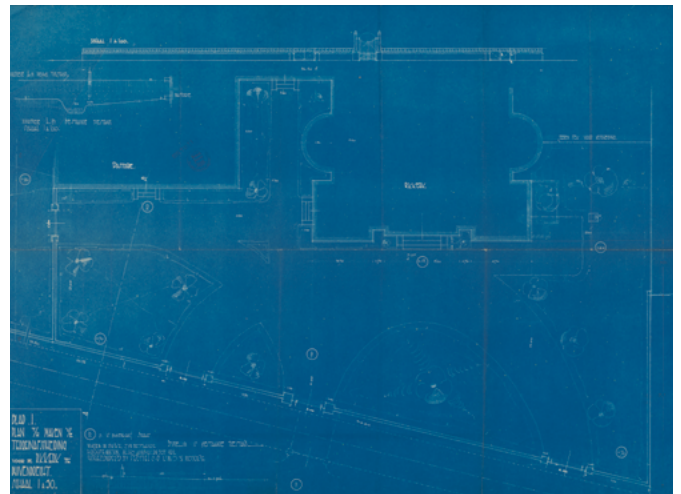
alle voorzien van ornamentaal grisailleglas uit de bouwtijd. Bezienswaardig zijn de op grote panelen geschilderde kruiswegstaties uit de bouwtijd. Ook de eikenhouten kerkbanken dateren uit de bouwtijd.

Nadat een status als rijksmonument was afgewezen, zijn kerk en pastorie in 2018 aangewezen als gemeentelijk monument. Daarin speelde naast de architectonische ook de stedenbouwkundige situatie rondom de kerk en de pastorie een rol. Deze is “uniek te noemen. Hier ontmoeten de geschiedenis van Duivendrecht en de vooruitgang van de 20e eeuw elkaar. De dorpse omgeving met een kerk, een pastorie, boerderijen en weilanden staat in contrast met de stedelijkheid van het station en de infrastructuur van de 20e eeuw. Door de abrupte ontmoeten tussen oud en nieuw worden de ontwikkelingen zichtbaar die op deze plek plaatsgevonden hebben”, aldus het rapport dat als inhoudelijk onderlegger hiervoor is gebruikt.

De R.K. Sint Urbanuskerk Duivendrecht vergeleken met kerken van dezelfde bouwperiode, denominatie, architect en/of dezelfde stijl.

- Roosendaal, **O.L. Vrouw van Altijddurende Bijstand** (1868; Th. Asseler).
Adres: Kade 21 | Rijksmonument
Grote kruisbasiliek met diep, later gebouwd koor, achthoekige vieringtoren en dubbeltorenfront. Opvallende overeenkomsten met de Sint Urbanuskerk zijn hier de roosvensters met decoratieve natuurstenen tracteringen, het dubbeltorenfront en de rondboogvensters.
- Uithoorn, **vml. St. Jan de Doper of Schanskerk** (1867; H.J. van den Brink).
Adres: Schans 14 | Gemeentelijk monument
Driebeukige basiliek met dubbeltorenfront en grote koorpartij uit de jaren '50. Enige overeenkomsten met de Sint Urbanuskerk zijn hier de roosvensters, rondboogvensters en het dubbeltorenfront. Buiten gebruik in 2007, staat sindsdien leeg en is in verval.
- Oud-Ade, **r.k. St. Bavo** (1868; H.J. van den Brink).
Adres: Leidseweg 6 | Rijksmonument
Zaalkerkje met fronttoren. Overeenkomsten met de Sint Urbanuskerk zijn hier de vormen en afwerking van de vensters. Neoromaans interieur met een grotere samenhang en gaafheid dan in Duivendrecht.

- Warmenhuizen, **r.k. St. Ursula en Gezellinnen** (1872; Th. Asseler).
Adres: Dorpsstraat 178 | Rijksmonument
Neoromaanse basiliek zonder dwarschip. In diverse opzichten veel overeenkomsten met de Sint Urbanuskerk, waaronder de opbouw van de toren.
- Lemiers, **r.k. St. Catharina** (1895; J. Jorna).
Adres: Rijksweg 83 | Rijksmonument
Kleine neoromaanse kruisbasiliek met dubbeltorenfront, dat veel doet denken aan dat van de kerk in Duivendrecht.

Christelijke Gereformeerde Kerk

Deze voormalige zoeklichtenloods is na de Tweede Wereldoorlog in gebruik geweest als garage. Het gebouw kent een Munitiekluis en veel beton. In 1984 werd de garage verbouwd tot kerk. De kerk verving het te klein geworden zaalkerkje uit 1925 aan de Amstelzijde. Sobere rechthoekige zaalkerk zonder toren, gedekt door een groot, met zwartgrijze pannen gedekt zadeldak. De voorgevel met ingang ligt op het zuiden, aan de Bullewijk. Boven de entree zit een luifel en daarboven een groot, zich trapsgewijs verspringend venster. De nevenruimten bevinden zich aan de achterzijde en op de verdieping.

Adres: Koningin Julianalaan 24 Ouderkerk aan de Amstel
Jaar ingebruikname: 1984 | Architect onbekend
Monumentenstatus: geen monument.

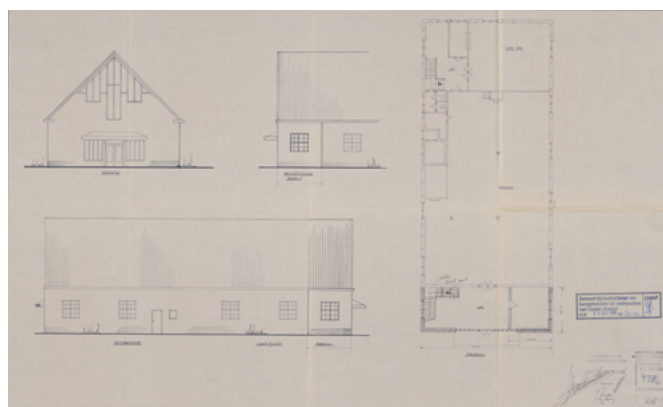

Het interieur ontvangt daglicht via het grote venster in de voorgevel, via rechthoekige vensters in de zijgevels en via dakramen onderaan het dak aan beide zijden. De voormalige naastgelegen conducteurswoning is nu gebruik als pastorie voor de predikant van de Christelijke Gereformeerde Kerk.

Christelijke Gereformeerde Kerk, Ouderkerk aan de Amstel vergeleken met kerken van dezelfde bouwperiode, denominatie, architect en/of dezelfde stijl.

- Ermelo, **CGK De Voorhof** (1993; Geels).
Adres: Frederik Hendriklaan 11 | Geen monumentenstatus
Vierkante zaalkerk met tentdak met bovenlicht. Lijkt op een centraalbouw. Er is geen toren.
- Dronten, **CGK Ontmoetingskerk** (1991).
Adres: De Ketting 20 | Geen monumentenstatus
Rechthoekige zaalkerk, gedekt door een groot zadeldak. Er is geen toren. Geen monumentenstatus.
- Groningen, **CGK Maranathakerk** (1969; Gunnink).
Adres: Van Lennepaan 97 | Geen monumentenstatus
Ook hier een groot zadeldak, vermoedelijk verwijzend naar een tent uit het Oude Testament. Geen toren.

- Winschoten, **CGK De Rank** (1982).
Adres: Pottebakkerstraat 6 | Geen monumentenstatus
Centraliserende zaalkerk met piramidevormig dak. Een toren ontbreekt.

In het overzicht van religieuze gebouwen passen ook:

De bij de kerk behorende voormalige pastorie van de **Amstelkerk**. Ook dat is een rijksmonument. De pastorie ligt ten noorden van de kerk. Het pand is terug gelegen ten opzichte van de Kerkstraat en is bereikbaar via een oprijlaan. De achtertuin van de pastorie grenst aan de Amstel. Omdat in oorsprong het verkeer over water even belangrijk was als het verkeer over de weg, kreeg de pastorie ook aan de Amstelzijde een monumentale gevel. De vensters waren in oorsprong voorzien van houten luiken. De waardering die bij aanwijzing tot rijksmonument werd meegegeven luidt: "De uit omstreeks 1880 daterende pastorie is van algemeen belang als historisch-functioneel hoofdonderdeel van het pastoriecomplex bij de Nederlands Hervormde Kerk te Ouderkerk aan de Amstel. Tevens is de pastorie van cultuur- en architectuurhistorisch belang als gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een pastorie uit het vierde kwart van de 19de eeuw op het Noord-Hollandse platteland in eclectische bouwtrant,

als ook wegens de ensemblewaarde met de overige complexonderdelen en de nabij gelegen NH kerk."

De pastorie behorend bij **R.K. Sint Urbanuskerk** Duivendrecht. Deze pastorie is in 1843 gebouwd in opdracht van pastoor Breuker naar ontwerp van R. van Zoelen onder toezicht van waterstaatsopzichter H.H. Dansdorp. De stijl waarin deze pastorie oorspronkelijk is uitgevoerd wordt aangeduid als 'Waterstaatstijl'. Ook de Pastorie is gemeentelijk monument.

De pastorie behorend bij het complex **St. Urbanus Ouderkerk** aan de Amstel eveneens ontworpen door architect P.H.J. Cuypers. De Pastorie is gebouwd op rechthoekige plattegrond, heeft twee bouwlagen, een verzonken zadeldak met leien. Op de nok staan twee in decoratief metselwerk opgetrokken schoorstenen. De noklijn staat haaks op de Ronde Hoep Oost. Aan de westzijde is een vrijwel vierkante traptoren, geïntegreerd in de westzijde van het gebouw en heeft vier bouwlagen onder een tentdak met zeeg. Aan de westzijde van de traptoren bevindt zich de verbindingsgang tussen pastorie en kerk. De pastorie is gedeeltelijk onderkelderd. De waardering die bij aanwijzing tot rijksmonument werd meegegeven

luit: De pastorie met bijbehorend interieur is van algemeen belang als historisch-functioneel onderdeel van het complex St. Urbanus in Ouderkerk aan de Amstel. Daarnaast is de pastorie van algemeen belang uit architectuur- en cultuurhistorisch oogpunt als gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een pastorie in neo-gotische bouwtrant uit het derde kwart van de 19de eeuw. Tevens is de pastorie van belang als karakteristiek onderdeel in het vroege oeuvre van architect P.J.H. Cuypers en wegens de ensemblewaarde met de kerk.

bomen versterkt de landschappelijke kwaliteiten van het gebied. De begraafplaats is goed onderhouden. De begraafplaats is normaal in gebruik.

De voormalig **Gereformeerde Kerk**, Hoger Einde-Zuid 22 Ouderkerk aan de Amstel. Deze voormalige kerk met zadeldak toren dateert uit 1920. Het ontwerp is van Tjeerd Kuipers. De kerk is buiten gebruik gesteld in 2000. Het kerkgebouw heeft plaatsgemaakt voor appartementen in dezelfde bebouwingscontour. De toren is intact en nog zichtbaar aanwezig.

De begraafplaats bij de **Urbanusparochie** Ouderkerk aan de Amstel. Het kerkhof bestaat als sinds 1825. De geschiedenis ervan gaat verder terug dan die van het kerkgebouw en de pastorie. Het is de laatste rustplaats van veel Ouderkerkers. De begraafplaats bevat een aantal bijzondere grafmonumenten w.o. het graf van burgemeester Straman en een priestergraf. Bijzonder is ook het Christusbeeld in de houten nis uit 1825 (aan de kerkzijde). Het kerkhof ligt in het beschermd dorpsgezicht. Het behoort net als de pastorietaan met de Urbanuskerk en de pastorie tot een monumentaal ensemble. Het grindpad langs de begraafplaats biedt een fraai uitzicht op de hoofdentree van de kerk. Langs dit grindpad staat ook een bijzonder fraaie lindenhaag. Het kerkhof met zijn groene omzoming van volwassen

De kerkgebouwen vanuit bewonersperspectief

Het cultureel erfgoed is van bijzondere betekenis voor veel bewoners. Dat bleek al uit de aanloop en extra aanleiding voor het opstellen van de recente Erfgoedvisie, waar de grote betrokkenheid van bewoners en hun oproep om monumentenbeleid op te gaan zetten, hebben geleid tot het besluit om die visie op te stellen. Binnen het cultureel erfgoed is ook volop aandacht voor de kerkgebouwen in Ouder-Amstel. Dat blijkt onder andere uit de recente bijeenkomst van 23 februari 2020 over [de geschiedenis van de Amstelkerk en de kerkheuvel](#), die op verzoek van de kerkenraad door de Historische Vereniging werd verzorgd. De bijeenkomst kende een hoge opkomst en betrokkenheid. Erfgoed leeft breed, zoals ook blijkt uit de betrokkenheid van inwoners bij historische verenigingen, het Cultuurplatform, het Historisch Museum Ouder-Amstel en de Werkgroep Cultureel Erfgoed. Dat heeft gezorgd voor een duidelijk beeld van de waarden die bewoners geven aan het religieus erfgoed in Ouder-Amstel. Kleinschaligheid, ontmoeting en betekenis zijn

Om reden van de reeds grote en actuele aandacht en betrokkenheid voor het cultureel historisch erfgoed -en het religieus vastgoed daarbinnen- en het ongewijzigd voortzetten van het huidig beleid ten aanzien van toekomstige ontwikkelingen van het erfgoed binnen Ouder-Amstel, is over het religieus erfgoed voor dit visiedeel niet nogmaals een aparte bijeenkomst voor bewoners belegd. Voor uitwerkingen van deze visie in vernieuwende plannen voor religieus vastgoed worden wel bijeenkomsten voor bewoners, betrokkenen en andere belanghebbenden georganiseerd, zoals recentelijk reeds is gebeurd voor plannen rond de [St. Urbanuskerk](#) in Ouderkerk aan de Amstel.

Kerkgemeenschappen; ontwikkelingen en visies in perspectief

De gemeente Ouder-Amstel kent 5 kerkgebouwen en herbergt ongeveer 10 kerkgemeenschappen. Dat dubbele aantal komt deels door dubbel gebruik door het beleggen van kerkdiensten en vieringen in kerk-

gebouwen van een andere kerkelijke gemeenschappen. Een ander deel is gehuisvest in meer industriële gebouwen, zoals aan de Molenkade te Duivendrecht. Over de ontwikkelingen van de geloofsgemeenschappen is veel te zeggen, waarmee er ook meer zicht komt op het verwacht toekomstig veranderend gebruik van de kerkelijke gebouwen. Met de vertegenwoordigers van de gemeenschappen die diensten en vieringen beleggen die plaatsvinden in kerkgebouwen is overlegd en doorgesproken. Ook met bijna alle geloofsgemeenschappen die een ander gebouw voor viering of dienst hebben of huren is gesproken over de actualiteit en ontwikkeling in hun geloofsgemeenschap.

De *Christelijke Gereformeerde Kerk* in Ouderkerk aan de Amstel is een actieve vrij jonge -de gemiddelde leeftijd ligt onder de 40 jaar- gemeente, die op de zondag twee diensten belegd in het kerkgebouw de Elimkerk aan de Koningin Julianalaan 24. De geloofsgemeenschap is al ruim 100 jaar actief in Ouderkerk aan de Amstel en is sinds 1983 in de huidige Elimkerk getrokken, die zij in 1995 iets heeft uitgebreid c.q. verlengd. In 2018 is er een lift geplaatst. De Elimkerk ligt als gebouw goed centraal voor de streekgemeente, die het in de voorbije jaren meer is geworden. Dat de kerkleden een regionaal spreiding kennen heeft vooral te maken met de knellende woningmarkt. Ongeveer 40% van de leden woont in Ouderkerk aan de Amstel, 15-20% in Amstelveen, de overige in de omliggende regio. Men hoopt dat ontwikkelingen zoals De Nieuwe Kern kansen bieden voor gezinnen of senioren leden uit deze gemeente om in Ouder-Amstel te komen of te blijven. De gemeente heeft ongeveer 280 leden en

kent een lichte groei. Wordt verder vooruit gekeken naar de ontwikkelingen binnen de kerkelijke gemeente, dan is de verwachting dat de plek en omvang van de Elimkerk de CGK-gemeente goed passen. De gemeenschap gebruikt de grote kerkzolder in deelzalen voor bijeenkomsten. Daarin vinden veel activiteiten plaats van en voor eigen leden en voor maandelijkse maaltijden voor ouderen en eenzamen uit de wijk. De gemeenschap doet verder mee aan de jaarlijkse kerkproeverij en de herderstocht die in Adventstijd wordt georganiseerd met onder andere de St. Urbanuskerk en de Amstelkerk.

Een wens tot aanvullend, (intensivering van) meervoudig gebruik of alternatief gebruik is niet aan orde vanuit het huidige en te verwachten toekomstig religieus gebruik.

De *Protestantse Kerk* in Ouderkerk aan de Amstel houdt elke zondagmorgen een kerkdienst in de monumentale Amstelkerk. Naast de reguliere diensten zijn er cantatediensten, oecumenische diensten, gezinsdiensten en i-openerdiensten. Er zijn veel vrijwilligers actief in de kerk. De kerkelijke gemeente is ontstaan na een fusie tussen de Hervormde Gemeente en de Gereformeerde Kerk in 2000 en kent een wat afnemend ledenaantal. De hoop is desondanks dat ook op de langere termijn er een levendige gemeente zal zijn, waarbij de Amstelkerk, door een breed publiek gebruikt wordt én waarvan het kerkelijk gebruik in stand is gebleven. Maar daar zit ook wel de zorg. Veel groei is er niet te verwachten als niet ook het aantal nieuwe inwoners toeneemt. Met de vergrijzing en terugloop in leden nemen ook de inkomsten af en sluit de begroting negatief. Dat geeft de kerk(rentmeesters)

de uitdaging om te zoeken naar vernieuwing naar dorpskerk vol activiteiten en naar versterking van de opbrengsten uit verhuur. Daarin is al veel gebeurd door het realiseren van het gebouw Amstelstroom en de verhuur van de naastgelegen voormalige Pastorie. Het kerkgebouw is er voor iedereen, is een belangrijk uitgangspunt voor de geloofsgemeenschap. Dat laat zich zien in uiteenlopende verhuringen van de kerk, zoals openbare vergaderingen, congressen, diploma-uitreikingen. En ook in speciale activiteiten die georganiseerd en gefinancierd worden vanuit de kerk, zoals lezingen voor geïnteresseerden. Daarin toont de Amstelkerk de ambitie om kerk midden in het dorp te zijn. Gelijktijdig mag opgemerkt worden dat al deze initiatieven niet tot veel nieuwe aanloop in de kerk zelf leidt. Aanvullend op deze activiteiten zal bezien moeten worden het kerkgebouw ook in financieel opzicht (nog) breder ingezet kan worden.

De wens tot aanvullend of intensivering van meervoudig gebruik vanuit het huidige en te verwachten toekomstig gebruik is zeker nader te bezien. Door toevoeging van Amstelstroom zijn de mogelijkheden hiervoor verder verruimd. De gebouw structuur en kenmerken van de Amstelkerk zelf lenen zich voor ontvangst van grotere groepen voor lezing, congres, trouw, rouw of concertbijeenkomsten en minder voor heel andere aanvullende functies zonder inbreuk te doen op het religieus gebruik.

De *Geloofsgemeenschap St. Urbanus* in Ouderkerk aan de Amstel is onderdeel van de RK Parochie Amstelland. De geloofsgemeenschap kent van oudsher een sterke binding met het dorp en heeft een stevige achterban met een grote groep van 150 vrijwilligers. Naar de vieringen komt een beperkter deel van ongeveer 70 tot 100 personen. In de kerk vinden diverse concerten plaats. Koorrepetities vinden plaats in het Elckerlycgebouw en in de naastgelegen kosterwoning. Voor veel van de activiteiten – zoals de koorrepetities – is de kerk in feite te groot en te onaantrekkelijk, waarmee het ook niet gezellig te maken is. Voor restauratie en onderhoud van kerk en orgel zijn ondersteunende stichtingen. In omvang loopt de geloofsgemeenschap terug. Ook financieel vraagt het vastgoed veel van de begroting van de parochie. Grote investeringen voor renovatie

zijn niet verantwoord. De parochie is in samenwerking met de gemeente Ouder-Amstel plannen aan het voorbereiden voor nieuwbouw in delen van de Parochietuin. Dit zal de parochie financieel minder druk moeten geven.

Een wens tot aanvullend of alternatief gebruik op termijn is gelet op de ontwikkeling in de parochie niet ondenkbaar. De St. Urbanuskerk betreft uiteraard een gewijde kerk, dat zich niet leent voor meervoudig of multifunctioneel gebruik -anders dan bv. (orgel)concerten- zonder het onttrekken van het gebouw of een deel daarvan aan de eredienst. Verder geeft de status van rijksmonument en de bouwstructuur nader te onderzoeken beperkingen en mogelijkheden voor alternatief gebruik van een deel of het geheel ervan.

De *Protestantse Gemeente* in Duivendrecht kerkt in *De Kleine Kerk*. De kerkelijke gemeente is ook klein en maakt de balans op nu geconstateerd is, dat er geen perspectief meer is op een geloofsgemeenschap op afzienbare termijn. In de diensten komen zo'n 35 mensen regelmatig waarvan een aantal actief bijdraagt aan of rond de dienst. De gemiddelde leeftijd is hoog. Ondanks het beperkte perspectief van deze kerkelijke gemeente zit ze niet stil en geeft de geloofsgemeenschap het gebouw ook een brede functie met film, lezing en muziek. Dergelijke avonden door de week zijn echt voor mensen uit de buurt. Verder wordt de kerk veel verhuurd, zoals bijvoorbeeld aan de Zevende dag Adventisten, die het op zaterdag gebruikt voor diensten en samen eten, aan Vereniging van Eigenaren, aan verschillende organisaties voor

uiteenlopende bijeenkomsten. De verwachting is, dat De Kleine Kerk samen met de meer centrale organisatie van Protestantse Kerk Nederland op afzienbare termijn gaat besluiten hoe verder te gaan. Daarbij ligt aansluiting bij een andere kerkelijk gemeente in PKN-verband voor de hand. Verdere verhuur van het kerkgebouw aan andere geloofsgemeenschappen is eerder verkend, maar zonder resultaat waarmee overdracht met voortgezet religieus gebruik ook niet perspectiefvol lijkt.

Een wens tot aanvullend of alternatief gebruik mogelijk in combinatie met verkoop ligt in het voornemen.

De *RK Parochie Sint Urbanus* in Duivendrecht maakt onderdeel uit van de Parochie Clara en Franciscus met Diemen, Amsterdam Zuid Oost, -Oost en -IJburg. Op zondag verwelkomt de Urbanuskerk Duivendrecht doorgaans 95-100 kerkgangers. De regionale spreiding is dat ongeveer 10 à 15% van de leden uit Ouder-Amstel komt. Veel van de leden komen uit Venserpolder, Diemen, Amsterdam Zuid-Oost en omliggende gemeenten. Hiermee wordt tevens de grote verscheidenheid aan parochianen verklaard. Afkomstig uit o.a. Nederland, Suriname, Curaçao, Aruba, Colombia, Ghana, Polen, Armenië, de Filippijnen en Indonesië, is dit een kerk voor en van ons allen. De pastorie wordt bewoond door een missionaire leefgemeenschap van de paters SVD. De paters zijn afkomstig uit Indonesië en India en verzorgen de (dagelijkse) Heilige Missen. De afgelopen jaren is één van de locaties in Zuid-Oost gesloten, waardoor een aantal leden is overgestapt naar Duivendrecht. Het aantal leden blijft behoorlijk stabiel, waar voldoende mensen blijven, is daardoor

een kerk die kan blijven. Hoewel onderhoud met enige regelmaat een stevige opgave kan zijn is de verwachting dat grote veranderingen in gebruik van het kerkgebouw worden niet voorzien of verwacht. Het kerkgebouw wordt ook verhuurd aan andere gemeenschappen, zoals aan de een Filipijnse gemeenschap, aan een Litouwse gemeenschap. De kerk kent een zaal met serre waar de gemeenschap in groepen veel gebruik van maakt. Met grotere groepen gebruikt men de keukens en een grotere vergaderzaal aan de achterzijde. Een uitbreiding aan de achterzijde van de Pastorie zou de verhuurmogelijkheden verder verbeteren. De Pastorie wordt gehuurd en gebruikt door 4 Pastors van de congregatie SVD, die vanuit de Pastorie werken. Daar wordt voornamelijk ook geen verandering in gebruik van voorzien. Naast de zondag is er ook op andere dagen veel activiteit vanuit de Parochie. Er is catechese -in het Nederlands- voor in totaal 60 nationaliteiten, er zijn elke week inloopochtenden rond lunchtijd met koffie en warme maaltijden, samenwerking met taallessen, wekelijkse ontmoeting met ex-verslaafden met koffie en gebed, een maandelijkse meditatie en een jaarlijkse BBQ samen met de straat en burens. De kerk staat dan wel aan het einde van de straat maar wil midden in de buurt staan.

Een wens tot aanvullend gebruik van met name de pastorie is vanuit het huidige en te verwachten toekomstige gebruik latent aanwezig om inkomsten te verhogen. De mogelijkheden daartoe zijn beperkt en vragen investeringen in en aan het gebouw waardoor meer mogelijkheden ontstaan voor verhuur, bijvoorbeeld voor trouwerijen.

Andere geloofsgemeenschappen

Net als in veel andere gemeenten vinden ook in Ouder-Amstel in andere gebouwen dan de traditionele kerkgebouwen diensten en vieringen plaats van de (internationale) geloofsgemeenschappen. De gebouwen worden vaak door meerdere gemeenschappen gebruikt. Uit de gesprekken met deze gemeenschappen, gehuisvest in gebouwen zoals het Revival Impact Centre en Dominion Centre Amsterdam, komt naar voren dat zij op de plek waar zij zitten goed uit de voeten kunnen met hun vieringen en andere activi-

Revival Impact Centre

Dominion Centre
Amsterdam

Beréa Gemeente

teiten. De ruimten die zij daarvoor kunnen gebruiken zijn flexibel in te delen en bieden mogelijkheden voor aanvullende activiteiten. De leden en deelnemers zijn afkomstig uit de ruimere Amsterdamse regio. Dat geldt voor al deze geloofsgemeenschappen. Die zijn overigens ook vrijwel allemaal langer bestaand (10 jaar of langer) en zijn daarmee constante gemeenschappen met een door de jaren heen vrij stabiel, een enkele groeiend, ledenaantal. Er zijn naast diensten en vieringen ook veel andere sociale en maatschappelijke activiteiten, zoals rond werkgelegenheid in het Revival Impact Centre, met sociale impact en in samenwerking andere maatschappelijke organisaties, die dagelijks plaatsvinden. Deze geloofsgemeenschappen zijn daardoor ook wat anders georganiseerd dan de kerkelijke gemeenschappen. Het maakt ook, dat bij het vrijkomen van een kerkgebouw één van deze geloofsgemeenschappen niet snel de overstap zal maken, omdat een traditioneler kerkgebouw hen dan beperkt in flexibiliteit en activiteit, zo wordt aangegeven.

Ruimtelijke consequenties veranderend gebruik van kerkgebouwen

Vanuit de *Christelijk Gereformeerde Kerk* in Ouderkerk aan de Amstel worden er geen aanpassingen aan het gebouw voorzien vanuit een doorgaand kerkelijk gebruik. Wel worden er in de directe omgeving van het kerkgebouw ruimtelijke ontwikkelingen verwacht, die ook verbetering van de openbare ruimte geven en de infrastructuur beïnvloeden. De kerkelijke gemeente trekt graag samen op in die planvorming, ook als het gaat om optimalisering van hun eigen omliggend gebied.

Bij *De Kleine Kerk* in Duivendrecht liggen verschillende mogelijkheden voor als het zelfstandig kerkelijk gemeente zijn ophoudt. Aansluiting, binnen PKN-verband kan plaatsvinden bij Diemen of Amsterdam. De keuze daarin beïnvloedt ook de toekomst van het gebouw in eigenaarschap en mogelijk ook in toekomstig gebruik. Doordat de gemeente Ouder-Amstel de aangrenzende d' Oude School in bezit heeft wordt verkend of in gezamenlijkheid een toekomstig plan maken voor Kleine Kerk én d' Oude School mogelijk is.

De *St. Urbanuskerk* in Ouderkerk aan de Amstel werkt momenteel in goed overleg met de gemeente aan plannen voor de parochietuin. Plannen die zijn en worden besproken met omwonenden, andere belanghebbenden en worden de gemeenteraad toegestuurd. Over het toekomstig gebruik van het kerkgebouw zelf zal naar verwachting in de komende tijd nagedacht en overlegd worden zowel binnen de parochie als daar buiten.

De *Sint Urbanuskerk* in Duivendrecht verwacht op afzienbare termijn geen grote veranderingen in gebruik. Doordat in een aantal gevallen bij verhuringen de ruimtes krap zijn – zeker bij mooi weer en de tuin niet gebruikt kan worden – is er wel de gedachte om te onderzoeken of het haalbaar zou zijn om de pastorie aan de achterzijde te verlengen, waardoor er meer zaalruimte zou ontstaan. Dit is echter nog geen concreet uitgewerkt voorstel of plan.

De *Amstelkerk* in Ouderkerk aan de Amstel zoekt vanuit de financiële opgave versteviging van verhuurinkomsten. Verlenging van de ontheffing in het gebruik van de voormalige pastorie als kantoor - of een andere functie waarmee men van inkomsten is verzekerd - is daarbij één van de wensen. Daarnaast is te bezien hoe verhuur van kerkgebouw en Amstelstroom kunnen leiden tot hogere inkomsten waarmee deze waardevolle gebouwen toegankelijk en in stand gehouden kunnen worden.

Visie Ouder-Amstel op perspectieven en ontwikkelingen in het (Religieus) Erfgoed

De bredere beleidsmatige context laten de kernbeginselen zien van waaruit de gemeente Ouder-Amstel behoud en ontwikkeling in beleid en praktijk stimuleert. Een aantal kernbegrippen komt daarin sterk naar voren. Begrippen als eigenheid van de plek, identiteit, verbinden, kleinschaligheid, ontmoeting, betekenis, diversiteit, beleving, meervoudig gebruik, creëren van een bestemming, behoud en blijvend gebruik, historisch karakter. Die kernbegrippen uit de bredere beleidsmatige context zijn van belang bij een veranderend gebruik van het monumentale erfgoed. In de Erfgoedvisie is opgenomen dat de gemeente met het aanwijzen van gemeentelijke monumenten niet voornemens is om de huidige of historische situatie van een pand te bevriezen. Binnen het erfgoedbeleid is er ruime aandacht voor de mogelijkheden om monumentale panden goed te kunnen blijven gebruiken, nu en in de toekomst. Daar bouwt de gemeente met deze Kerkenvisie op voort: deze visie legt de beleidslijn vast, dat als verandering in samenleving leidt tot vermindering of verlies van de huidige functie(s) van gebouwen herbestemming belangrijk

aandachtspunt is waarbij de gemeente wil zorgen dat de geschiedenis voor komende generaties afleesbaar blijft.

Toegespitst op het religieus erfgoed betekent dat bij een verminderd religieus gebruik van monumentale kerkgebouwen de gemeente wil meedenken over een ander of meervoudig gebruik en aanvragers van monumentaanvragen goed wil begeleiden, onder meer met behulp van de deskundigen uit haar Erfgoedcommissie. "Monumenten kunnen met respect ontwikkeld worden als de belangrijkste waarden onderzocht en vastgelegd zijn, zodat alle betrokken partijen op dezelfde kennis en informatie kunnen voortbouwen." Wijzigingen, aanbouwen en uitbouwen van monumenten zijn vaak wel mogelijk mits ze professioneel worden ontworpen in overleg met de Erfgoedcommissie. De gemeente heeft richting monumenteneigenaren een coöperatieve houding en denkt mee over vraagstukken die bijvoorbeeld gaan over het gebruik van het gebouw, herbestemming en verduurzaming. De gedachte dat monumentenzorg en ontwikkeling niet samengaan is achterhaald. Monumenten blijken bij nieuwe ontwikkelingen zelfs vaak een waardevolle factor of aanjager te zijn", zo staat verwoordt in de Erfgoedvisie en met deze Kerkenvisie wordt bevestigd.

Visie op Religieus erfgoed: uitgangspunten bij veranderend gebruik

- Het religieus erfgoed geeft met het ander erfgoed uiting aan onze geschiedenis als drager van onze identiteit
- Het erfgoed speelt in de samenleving een belangrijke, bindende rol
- Het erfgoed draagt bij aan een aangename leefomgeving en een goed vestigingsklimaat
- Bij mogelijke veranderingen in gebruik van het religieus erfgoed is vroegtijdig overleg tussen eigenaar en gemeente wenselijk om knelpunten en mogelijkheden te verkennen
- Bij het vormgeven aan een ander of meervoudig gebruik van religieus erfgoed worden de belangrijkste waarden van het erfgoed onderzocht en vastgelegd

- Bij het uitwerken van andere of aanvullende functies voor het religieus erfgoed wordt rekening gehouden met de identiteit van de plek en (directe) omgeving en de beleidsmatige opgave voor (dat specifieke deel van) Ouder-Amstel
- Verandering in gebruik van het religieus erfgoed krijgt vorm in een vernieuwd en duurzaam gebruik die van waarde blijft.

Samenvattend: bij verandering in gebruik van het religieus erfgoed is het belangrijk dat de geschiedenis voor komende generaties afleesbaar blijft waarbij de gemeente meedenkt in mogelijkheden waarmee het erfgoed blijvend goed gebruikt kan worden.

Vervolg

Zoals in deze kerkenvisie Ouder-Amstel is beschreven is op korte termijn ontwikkeling te voorzien bij de Kleine Kerk in Duivendrecht. Deze ontwikkeling is het meest optimaal vorm te geven in ruimtelijke en stedenbouwkundige combinatie met de d' Oude School, zodat deze monumentale gebouwen een samenhangend, passend en duurzaam toekomstig gebruik tegemoet gaan. Eerste gesprekken en verkenning van mogelijkheden hiervoor hebben parallel aan de ontwikkeling van deze kerkenvisie plaatsgevonden, maar wacht op uitwerking en voorstellen op basis waarvan zowel kerkelijke gemeente als de gemeente Ouder-Amstel richtinggevend besluiten kunnen nemen voor het vervolgproces waarover ook gesprek met omwonenden en andere betrokkenen plaats zullen hebben. Om die reden is dit niet in deze visie opgenomen.

Voor de genoemde ontwikkelingen betreffende de Parochietuin van de St. Urbanuskerk Ouderkerk aan de Amstel zijn reeds plannen in ontwikkeling waar de gemeenteraad separaat over geïnformeerd zal worden.

Bijlage 1: Kerkgebouwen & Kerkgemeenschappen in Ouder-Amstel

Kern	Naam kerk	Kerkgenootschap / Parochie	Adres
Ouderkerk a/d Amstel	St. Urbanus	Sint Urbanusparochie - Kerk Kerkgebouw en Pastorie	Achterdijk 1 Rondehoep Oost 31
Ouderkerk a/d Amstel	Amstelkerk	PKN - Kerk Pastorie	Kerkstraat 11 Kerkstraat 20
Ouderkerk a/d Amstel	Elimkerk	Christelijk Gereformeerde Kerk	Kon. Julianalaan 24
Duivendrecht	De Kleine Kerk	PKN	Rijksstraatweg 129
Duivendrecht	Sint-Urbanus- kerk	RK Parochie Sint Urbanus	Rijksstraatweg 230

Overige gebouwen

Kern	Naam	Kerkgenootschap / Parochie	Adres
Duivendrecht	Revival Impact Centre	Pinkstergemeente El Encuentro con Dios e.a.	Molenkade 60-63
Duivendrecht	Dominion Centre	God's Embassy Amsterdam e.a.	Ellermanstraat 30
Duivendrecht	Evangelisch Centrum	Beréa Amsterdam	Joop Geesinkweg 313

Colofon

Kerkenvisie Ouder-Amstel opgesteld door **Kerk&co**.

Bron voor beschreven waarderingen Rijksmonumenten:

monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/monumenten

Beschrijving begraafplaats Urbanusparochie Ouderkerk aan de Amstel:

historischamstelland.nl

Met medewerking van:

Kerken in Ouder-Amstel beschreven en vergeleken met andere kerken

Dr. Herman Wesselink

Foto's

Piet Gispen Photography

Dronefoto's

Rick Piepers

DTP

Nils Bierman